

Kert-Magyarország II.

Ökológiai Egészségkert

A kifejezés Edmond Bordeaux Székely 1978-as könyvének címében szerepelt. A szerző Székely Sándornak, Kolozsvár unitárius püspökének, a kiváló költőnek az unokája, és egyik utóda Kőrösi Csoma Sándornak. Az „Ökológiai Egészségkert, a túlélés” c. könyvében a „kiszgazdaság”, „megélhetési gazdaság” kifejezést a negyed (2 500 m²) és fél hektár (5 000 m²) közötti kis földterületre használja, „melyen a család (4 fő) megtermesztheti a számára szükséges növényeket, tyúkokat, tehenet tart, hogy kiegészítse élelmiszer ellátását és esetlegesen többletet is termel eladásra vagy cserére”. Magyarországon a kommunista rendszerben, az „enyhülés időszakában” bevezetett háztáji terület 1 hold volt (kishold 1 200 négyszögöl 4 400 m², illetve nagyhold 1 600 négyszögöl 5 900 m²).

Edmond Bordeaux Székely (1905-1979)

Székely az „ökológiai megélhetési gazdaságokat” már 40 éve az eredménytelen amerikai segélyezési rendszer helyett javasolta, mint megoldást, hogy a segélyezettek, napi néhány órás munkával, kikerülhetnek a nyomor frusztrációjából. (Magyarországon a külföldi példákhoz hasonlóan kudarcot vallott az az idealisztikus terv, hogy a „megélhetési bűnözés” helyett „megélhetési gazdálkodással” vezessék vissza a segélyezetteket a munka világába.)

Ahogy Székely írja: „... az én ökológiai önfenntartó kertészeti rendszerem ökológiai kertjével a segélyrendszer szörnyetegét átalakíthatja”.

A hazánkat is sújtó legutóbbi gazdasági válság miatt egyre többen kerültek, kerülnek pénzügyi válságba. De még nem erkölcsi válságba, így számukra megoldás lehet az „önfenntartó szociális kertészkedés”. E. B. Székely ennek a gazdálkodásnak az előnyeit az alábbiakban foglalta össze:

„Az ökológiai kertészkedési rendszer három legfőbb pozitívuma:

1. A természeti környezet állapotának javulása. A kreatív önfenntartó kiszgazdaságok elterjedése nagyon eredményesen és főleg tartósan oldaná meg a következő jelenlegi problémákat: víz és levegő szennyezése, az élelmiszerek vegyi szennyezése, valamint a városi népesség egészségtelen növekedése.
2. Az ökológiai kert javítja mindazok fizikai egészségét, akik annak termékeit fogyasztják. Az ilyen tudományos alapokon nyugvó élelmiszertermelés termékei tartalmazzák az összes szükséges tápanyagokat, nélkülözik a káros kemikáliákat, közvetlenül a fogyasztás előtt szedhetők, segíthetnek a normális anyagcsere helyreállításában és fenntartásában, megelőzik a betegségeket, amelynek következményei a magas orvosi, gyógyszer- és kórházi költségek. A napi két három órás, nem megerőltető fizikai munka, amely együtt jár ezzel a kertészkedéssel, egészségi szempontból szintén előnyös és biztonságos bármilyen korú és fizikai állapotú személy számára.
3. A gazdaság javulása. Ez a tényező az, aminek kapcsán felvetődött a segélyrendszer és áldozatainak eredménytelen helyzete. Ez az a terület, ahol az én ökológiai önfenntartó kertészeti rendszerem ökológiai kertjével a segély rendszer szörnyetegét átalakíthatja. Kiküszöbölve a munkanélküliség problémáját,

automatikusan szükségtelenné teszi a segélyrendszert. Eltekintve a segélycsekknek embertelen hatásától, az ökológiai kert, a munkalehetőség legtokéletesebb formáját nyújtja, ami nemcsak a család alapvető szükségleteit szolgáltatja, hanem egyúttal eleget tesz a kreatív, érzelmi, és intellektuális igényeknek is. Másodsorban egy egészséges társadalom egészséges, önellátó egyénekből áll. Azok az erős, kiegyensúlyozott polgárok, akik kreatív kiszgazdaságaikban alkalmazzák az ökológiai kertészetet, adják majd a magját az erős és kiegyensúlyozott közösségnek.”

„Azokkal a módszerekkel, amelyek ebben a könyvben található, egy nagy család táplálásához szükséges élelmiszerek, illetve alapanyagok, könnyen és egyszerűen megtermelhetők, minden különösebb előzetes tapasztalat nélkül egy olyan kis földterületen, amely megközelítőleg egyharmad kataszteri hold (kisebb, mint ¼ hektár). Az idősek, a gyengék, a családok gyermekei, mind-mind megtanulhatják, és alkalmasak arra, hogy sikerrel műveljék az ökológiai kertet, rövid idő alatt önállóvá téve azt. A legfontosabb itt az erkölcsi tényező, vagyis az, hogy ez a tevékenység nem elembertelenítő, hanem felemelő.”

„A városiakok számára annyira idegenné vált a vidék, hogy valósággal rettegnek annak nyugalmtól. Minden zördülés, amely költészet az arra hangolt embernek bűnös erővé, veszélyteli fenyegetéssé válik. Attól féltve, hogy az erős fa – amely évszázadokig állt a helyén – rázuhanhat és nem nyugszik ameddig ki nem vágja.

Meg kell újra tanulnunk a vidéket szeretni, izgalommal figyelni a mézet gyűjtögető és a növényeket megtermékenyítő méhek zümmögését, a madarak csiripelését, a békák brekegését. Ki kell újfent alakítanunk magunkban a természet gyönyörűsége és az egek fenéségessége iránti szeretetet.

A történelem azt mutatja, hogy a nemzetek legnagyobb korszaka az a kor, amikor életük alapja a mezőgazdaság, az olyan gazdálkodás, amelynek nem a profit a célja, hanem a táplálék előállítás az azok számára, akik ezért fáradoznak. Ilyen időkből az élet és az étkezés mérsékletes. Róma legnagyobb fejlődése ilyen feltételek között valósult meg: Cincinnatust az eke mellől kellett elhívni, mikor az államnak szüksége volt bölcsességére. Amikor Róma megcsömörlött a sikerektől és belemerült a luxus minden formájába, az már a vég kezdete volt.

Görögország hasonlóképpen akkor volt fejlődése csúcspontján, amikor ugyancsak a mezőgazdasági kisüzem volt gazdaságának alapja. Az ókori Perzsia akkor volt a legnagyobb, amikor a kultúráját és életét a mezőgazdaság inspirálta. A modern időkből Amerika nagyságát abban a periódusban alapozták meg, amikor a mezőgazdálkodás volt a legáltalánosabb foglalkozás és a talajt tekintették a gazdagság és prosperitás forrásának.”

Edmond Bordeaux Székely (Székely Ödön) 1928-ban, Párizsban, a Nobel-díjas Romain Rollanddal együtt alapította meg a Nemzetközi Biogénikus Társaságot. A Társaság számára írt „Krédó”-jükből (hitvallásukból) az alábbiakat idézzük:

„Hisszük, hogy el fogjuk kerülni levegőnk, vizeink, és talajunk elszennyeződését, amelyek az Élet alapfeltételei.

Hisszük, hogy megőrizzük bolygónk növényzetét: a szerény füveket, amelyek ötvenmillió évvel ezelőtti korból jöttek, és a fenséges fákat, amelyek húszmillió éve jöttek, hogy előkészítsék bolygónkat az emberiség számára.

Hisszük, hogy csak friss, természetes, tiszta, teljes ételeket fogunk fogyasztani, kemikáliák és mesterséges feldolgozás nélkül.”

Edmond Bordeaux Székely az „Ökológiai Egészségkert: A túlélés könyve” című kiadványban a kreatív, önfenntartó, egészséges tanyai gazdaságot írta le, amely elegendő táplálékot képes produkálni egy négytagú családnak mintegy negyed hektárnyi (egyharmad kat. hold) területen. Székely szerint „Kétezer évvel ezelőtt az Esszénusok

használták ezeket a módszereket, amelyekkel virágzó oázisokat teremtettek a palesztinai sivatagokban, és mi ugyanazeket a módszereket használhatjuk, hogy megőrizzük értékes természeti erőforrásainkat, megteremtve saját oázisainkat. Zarathusztra azt mondta, hogy a kertészet a legnemesebb emberi hivatás, - manapság talán a túlélés egyetlen módja.”

Magyar Biokert Mozgalom

A Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért alapítvány a biomozgalomban szerzett tapasztalatai alapján kidolgozta a Magyar Biokert mozgalom alapjait. Egy olyan mozgalomét, amely organikus kapcsolható a többi programhoz.

A Magyar Biokert mozgalmat 2014-ben, Piliscsabán, a XII. Sárközy Péter Tudományos Emlékülésen hirdette meg dr. Solti Gábor, a Sárközy Péter Alapítvány kuratóriumi elnöke. E konferencia résztvevőit köszöntőlevelében üdvözölte dr. Fazekas Sándor miniszter úr is, aki kitért a Magyar Biokert mozgalomra is:

„(...) minden elismerést és támogatást megérdemel a Sárközy Péter Alapítvány, amely már több mint egy évtizede folytatja egész társadalmunk számára hasznos tevékenységét, úttörő munkáját. (...) Ha fontos számunkra az egészséges, vegyszerektől mentes ételmiszer és étkezés, akkor ennek legkézenfekvőbb módja, ha saját magunk termeljük meg. Ha nem használunk szintetikus szereket, akkor garantáltan bioételmiszert fogyaszthatunk. Garantáltan friss lesz az a gyümölcs, amit mi szedünk le a fáról. Garantáltan friss lesz az a zöldség, amit a kiskertünkben szedünk. Védjük a környezetünket, testmozgást végzünk, és még spórolunk is.”

A Magyar Biokert mozgalmat a világ szívé csakrájából, a Pilis hegységéből, Piliscsabáról indítjuk. Egy olyan, széles alapokon álló, jelentős társadalmi bázissal rendelkező mozgalom lehet ez, amely az ellenőrzött ökológiai gazdálkodást (termelést, feldolgozást, kereskedelmet) támogathatná, biztosítva az ellenőrzött ökológiai gazdálkodás utánpótlását. Célunk, hogy a Magyar Biokert mozgalom keretében az ételmiszertermelésnek egy olyan rendszerét vezessük be, amely képessé teszi a kertészeti tapasztalattal kevésbé vagy egyáltalán nem rendelkező embereket is arra, hogy a legkiválóbb minőségű zöldségeket, gabonaféléket és gyümölcsöket állítsák elő minimális földterületen, elenyésző munkával. Ezt a rendszert mi ökológiai kertészetnek nevezzük, miután bio-ökológiai alapelveket alkalmazunk mind a talajművelésnél, mind a természetű növények kiválasztásánál. A központi cél olyan növényi táplálékok előállítása, amelyek különösen gazdagok ásványi elemekben, vitaminokban és más tápanyagokban, s mindezt egy olyan életmód – a kreatív vidéki élet – keretében, amely lehetővé teszi a család számára, hogy szükségleteinek többségét előállítsa egy önfenntartó kisgazdaságban, amelynek integráns része az ökológiai kert.

Fontos lenne elindítani a Biokert Magyarország mozgalmat, hogy akinek van kiskertje, az az ökológiai feltételrendszer szerint termelje meg saját vagy családja zöldség- és gyümölcszükségletét. Ehhez rendelkezésre áll az ökológiai gazdálkodást szabályozó rendelet, feltételrendszer és segíti őket számos szakkönyv, ismeretterjesztő kiadvány és az ökológiai gazdálkodás, biokultúra területén tevékenykedő mintegy ötven civil szervezet, szövetség, egyesület, alapítvány.

Az ökológiai kertészet és a hagyományos gazdálkodás közötti alapvető különbség az, hogy míg a konvencionális farmok bizonyos ételmiszer-alapanyagokat, gabonákat eladásra termelnek, addig az ökológiai egészségkert az özszes alapvető ételmiszert előállítja, amelyek szükségesek az egészséghez és a táplálkozáshoz, azok teljes változatosságában és a legjobb minőségben.

A konvencionális gazdaságok bizonyos különleges körülményektől eltekintve mindig tömegtermelési módszereket alkalmaznak, mivel a termelés nem a saját felhasználást, hanem az értékesítést célozza, és a gazdálkodó rendszerint máshonnan vásárolja a gyenge tápértékű élelmiszert a maga saját fogyasztása részére.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az öko-gazdálkodók néha nem adják el saját termékeiket, de alapvetően ők azt fogják eladni, amit nem tudnak elfogyasztani, míg a farmer többnyire csak azon saját termékeit eszi meg, amit nem képes eladni.

Miután az ökológiai kertészkedés célja a maximális tápérték elérése minimális területen és munkával, a növénytermesztés során természetendő zöldségek kiválasztásának óriási jelentősége van. Ugyanez igaz a gabonafélék, ehető magvak, gyümölcsök és csonthéjasok tekintetében is. Nem fektethetők le merev szabályok, de néhány vezérelv körvonalazható:

- Azokat a növényeket kell termeszteni, amelyeknek maximális tápértéke van.
- Azokat a növényfajtákat kell választani, amelyek a legalkalmasabbak az intenzív ökológiai kertészkedés számára.
- A személyes ízlés és nemtetszés szempontjai is figyelembe veendő; azon zöldségeket célszerű termeszteni, melyek a család kedvencei.
- Elsődlegességet kell adni azoknak a zöldségeknek, amelyek közvetlenül étkezés előtt szedhetők, hogy azokat friss állapotban lehessen fogyasztani.
- Azokat a leghasznosabb zöldségeket kell termeszteni, amelyek nem szerezhetők be könnyen máshonnan.
- Célszerű a kiskertünkben megtermeszteni a szükséges gyógy-növényeket is.

Ezekkel az alapelvekkel összhangban javasolható, hogy egy bizonyos táplálék iránti egyéni ellenérzéstől el kell tekinteni és határozottan helyet kell biztosítani az ökológiai kertben a petre-

zsejemennek, kapornak, fokhagymának, vöröshagymának és metélőhagymának, továbbá mindazon növényeknek, amik az ásványoknak és vitaminoknak kiemelkedően értékes forrásai. Fontossági sorrendben következnek a paradicsom (nagy A- és C-vitamin tartalma és a salátákban való használhatósága miatt), a zöldpaprika (magas és változatos ásvány- és vitamintartalma következtében), a sárgarépa (tekintettel a karotin, azaz A-previtamin és ásványi anyag tartalmára) és a cékla (aminek levele és gyökere egyaránt értékes elemeket tartalmaz). Egy harmadik, bár nem kötelező kategóriába sorolhatjuk a mustár zöldjét, a káposztát és az articsókát. Termeszthetünk továbbá burgonyát, csicsókát, retket, tökféléket (cukkini, patisszon, uborka, sütőtök). Az ökológiai kiskertben fontos, hogy a növényeket megtervezett vetésforgóban termesztsük. Ennek során vegyük figyelembe a növénytársítási szempontokat is.

Legszebb konyhakertek program

A 2011-ben Karcagról indult mozgalom ötletgazdája és programigazgatója, Kovács Szilvia – Karcag alpolgármestere –, 2016-ban a programot így mutatta be: „... a kertművelést hivatott terjeszteni, mely az idei évre már közel 15 ezer kertművelőt mozdított meg országszerte, sőt a határokon túlról is többen csatlakoztak a mozgalomhoz. A program célja, hogy legyen zöldséges kert hazánk minden udvarában, balkonján és kertjében.”

„... a mozgalomról támogatólag nyilatkozott dr. Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter a 2016. évi díjátadó ünnepségre küldött üzenetében: „Az a hivatásunk, hogy őseink örökségét, környezetünk értékeit és hazánk évezredes termelési hagyományait megtartsuk, megóvjuk, továbbfejlesszük és továbbörökítsük.” A miniszter levélben biztatta a kertművelőket, akik munkájukkal egyre több embert vonnak be a tevékenységbe, így örökítve és őrizve a termelési tradíciókat.

A *Legszebb konyhakertek* mozgalom sikerét jól jelzi, hogy amíg az első évben 60 településről 939-en vettek részt a programban, pályáztak a legszebb konyhakert címre, addig 2016-ban, amikor is hatodszorra hirdették meg a programot, már közel 15 ezer kertművelőt mozdítottak meg országszerte, sőt a határokon túlról is többen csatlakoztak a mozgalomhoz, a felhívásra ebben az évben már 26 határon túli településről érkezett nevezés. 2015-ben pl. a délvidéki Magyarokán élők Bődő Kálmán biogazdálkodó konyhakertje lett az év legszebb konyhakertje a határon túlról. A program híre több mint 3,5 millió emberhez jutott el.

Közismert, hogy a múlt század első felében a gazdálkodás, a háztáji, a konyhakertek művelése gyakorlatilag biogazdálkodás volt. Akkor még ismeretlen volt a génmódosítás, a műtrágyák, szintetikus rovarirtók, gyomirtók használata, általános gyakorlat volt a vetésforgó és a szerves trágyázás. Ezekre az ismeretekre, erre a gyakorlatra vidéken még sokan emlékeznek, vagy tovább tudják adni a fiataloknak.

A 2016. november 30-án, Budapesten, a Herman Ottó Konferencia Központban megrendezett ünnepségen Kovács Szilvia programigazgató, Karcag város alpolgármestere elmondta: a 2017-es év kiemelt témája a „*Hasznos rovarokat a kertbe*” elnevezést kapta. A programigazgató elmondta, hogy nagy öröm a program szervezői számára, hogy a környezettudatos módszerekkel kivitelezett kertművelés tradícióját tovább adhatják az új generációnak, illetve hogy ma már egyre többen fordulnak az egészségük megóvása érdekében a saját természetű zöldségekhez, gyümölcsökhöz. /Forrás: FM Sajtóiroda/

Dr. Solti Gábor
Kárpát-medencei
ÖkogaZdálkodók Szövetsége

Irodalomjegyzék

- Edmond Bordeaux Székely (2001): Ökológiai egészségkert: A túlélés könyve. – Élő Föld Kiadó Kft., Budapest
- Edmond Bordeaux Székely (1999): Az Esszénus béke evangélium. – Első könyv. – Élő Föld Kiadó Kft., Budapest
- Gelencsér Margit (2014): Biokerti kalendárium. – Magyar Biokultúra Szövetség, Budapest
- Gellért Miklós-Ruepp-Vargay Mária (2001): Mindennapi komposztálás. A házikerti komposztálás kézikönyve. – Öko-Fórum Alapítvány
- Gertrud Franck (2003): Öngyógyító kiskert. – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
- Imre Mária szerk. (1991): Reményik Sándor Isten közelében. – Az Unikornis Kiadó és az Evangélikus Sajtóosztály közös kiadása Budapest
- Kovács-Mesterházy Zoltán (2013): A falu legyen ismét önellátó. – Kistermelők lapja, 2013. augusztus
- KSH (2016): Agrárium 2016 (előzetes adatok). Statisztikai Tükör 2016. november 22. – Forrás (2017.01.09-i állapot szerint letöltve): <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gszo/agrariumelo16.pdf>
- Kun András (2012): Beszélgetések az önellátásról (A biogazdálkodás és az ökológikus életmód alapjai). – Öko-völgy Alapítvány, Somogyvámos
- Lass Gábor (2011): Az önfenntartó falu. – Demokrata Magyarország, 2011. november 23.
- Lass Gábor (2016): Visszahozzák az elvesztett tudást. – Tiszasason a közmunkások fele mára eljutott a munka világába. – Demokrata 2016.12.21. pp. 24-25.
- Lelkes Lajos (szerk.) (1985): Házikerti kézikönyv. – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
- Mohácsi Lászlóné (2012): Fejezetek Tiszasas történetéből. – Magánkiadás.
- Mohácsi Lászlóné (2014): Meggykefőce és tarajos kurcina: Népi táplálkozás Tiszasason. – Tiszasas község Településszállító és Szolgáltató Szervezete
- Moldoványi Ákos (1986): „Kertész legyen ki boldogságra vágyik.” – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
- Moldoványi Ákos (1987): Boldog lett-e ki kertre vágyott? – Officina Nova, Budapest
- Nagy Gyuláné (2003): Bio-kalendárium. – Biogazda füzetek 2. – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba
- Németh László (1935): Kert-Magyarország. In: Életcél. – Németh L. tanulmánya
- Paszternák Ferenc (2003): Biozöldségek termesztése. – Biogazda Kiskönyvtár [sorozat]. – Mezőgazda Kiadó, Budapest
- Radics László (2002): Ökológiai gazdálkodás II. Kertészet, Élelmiszerfeldolgozás, tárolás. Minőségbiztosítás, ökonómia és marketing. – Dinasztia Kiadó, Budapest
- Rasztik Viktória (2003): Az ökokertek növényvédelme. – Biogazda kiskönyvtár. – Mezőgazda Kiadó, Budapest
- Roszik Péter (2009): Biokert a ház körül. – Magyar Biokultúra Szövetség, Bp.
- Sárközy P. – Seléndy Sz. (szerk.) (1994): Biogazda 2. Szántóföldi és kertészeti növénytermesztés. – Biokultúra Egyesület, Budapest
- Sárközy Péter – Haraszti Nóra – Cseperkálóné Mirek Barbara (2016): Növény-társítások. Rokonszenv és ellenszenv a növények között. (Biogazda füzetek 10.) – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba
- Solti Gábor (2000): Talajjavítás és tápanyagutánpótlás az ökogaZdálkodásban. – Biogazda kiskönyvtár. – Mezőgazda Kiadó Budapest
- Solti Gábor (2008): A negyed százados hazai biomozgalm története. – Östermelő – Gazdálkodók Lapja 2008/5. (okt.-nov.), pp. 94-100.
- Solti Gábor (2012): Biokert Magyarország. – Nácihegyi Tükör – Spiegel, XXIII. évf. 1. sz., pp. 16-18. (Pula)
- Solti Gábor (2013): Kőzetek és ásványok az ökológiai talajjavításban. – Biogazda füzetek 7. – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért Piliscsaba
- Solti Gábor – Ziegler Gábor (2014): Fűrészpör és fahamu felhasználása. (Biogazda füzetek 8.) – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba
- Solti Gábor – Ziegler Gábor (2016): A Kárpát-medence mezőgazdasági helyzete és ökogaZdálkodása. – KÖSZ, Piliscsaba. Kézirat.
- Somogyi Imre (1942): Kertmagyarország felé. – Magyar Élet Kiadása, Budapest
- Surányi Dezső (1987): Magyar biokertek a XVII. században. – Natura, Budapest
- Szent-Miklós Ferenc – Nagy Z. Róbert (szerk.) (2013): Kerbarát Mozgalm Magyarországon. – Kauten Etnobotanikai Közhasznú Alapítvány
- Szent-Miklós Ferenc (2015): Kerti Kalendárium – 2014 Évkönyv. – Magyar Mezőgazdaság, Budapest
- Tóth Erzsébet (2009): Az én biokertem. – Kézirat, Csépa
- T. Veress Éva (2015): Az én biokertem. – Biogazda füzetek 9. – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba